

κοῦσαι· διότι ὁ ἄνθρωπος δύναται φυλάξει τὸν νόμον ἄνευ φόβου τιμωρίας, ἢ ἐλπίδος βραβεΐου, ἀλλὰ μόνον διότι τὸ προσταττόμενον εἶναι ὀρθόν, καὶ ὁ προσταττὼν ἀνώτερος. Τὸ αὐτὸ λέγεται καὶ περὶ τῆς ὑποχρεώσεως· διότι καὶ ἐνταῦθα ἡ θέλησις τοῦ φυσικῶς ἀνωτέρου υποχρεοῖ μετὰ λόγου τοὺς κατωτέρους· καὶ ὅσοι εἶναι πρόθυμοι νὰ υποτάσσωνται εἰς τὸν φυσικῶς ἀνώτερον, οὗτοι δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν χρεῖαν θετικῆς ὑποχρεώσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι πάντες εὐδιάθετοι εἰς τὸ εκπληροῦν τὴν φυσικὴν ὑποχρέωσιν, διὰ τοῦτο προστίθεται καὶ ἡ θετικὴ, ἥγουν ἡ ῥητὴ νομικὴ, διὰ νὰ φυλάττωνται οἱ νόμοι ἀσφαλέστερα.

Ἡ περὶ τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως συζήτησις ἀνήκει εἰς τοὺς ἱεροὺς Θεολόγους· ἐπειδὴ ὅμως εἰς τοῦτο ἔχομεν ἀποδείξεις ἰσχυράς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιωματίων τῆς ἠθικῆς, δὲν πρέπει ὅλως νὰ παρασιωπήσωμεν αὐτάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

*Ὅτι μετὰ θάνατον εἶναι βραβεῖα εἰς τοὺς ἐταρέτους,
καὶ τιμωρίαι εἰς τοὺς κακοὺς.*

Α'. Ἐκ τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι λογικὴ καὶ ἐλευθέρᾳ· διακρίνει τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· γνωρίζει οἶκθεν τὰ πρῶτα ἠθικὰ ἀξιώματα, αἰσθάνεται ὅτι ἐγεννήθη διὰ τι τέλος· ὁμολογεῖ τὸν Θεὸν Κύριον ὑπέρτατον κατὰ πάντα, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ ἀνθρώπιναι πράξεις πρέπει ν' ἀποβλέπωσιν εἰς δόξαν Θεοῦ· σύνειδεν ἐαυτῇ, ὅτι ἔχει λογικότητα, καὶ ὅτι μεταχειρίζεται αὐτήν. Τίς λοιπὸν ἤθελε πιστεύσει ὅτι ἡ ψυχὴ προικισμένη μὲ τοιαύτας δυνάμεις, καὶ γεγεννημένη διὰ λόγον, τάξιν καὶ ἀρετὴν, μέλλει νὰ χαθῇ, καὶ νὰ μὴ λάβῃ μηδεμίαν ἀμοιβήν, ἢ τιμωρίαν, διὰ τὴν καλὴν, ἢ κακὴν χρῆσιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς; Ὁ Θεὸς θέλει τὴν ψυχὴν νὰ μεταχειρίζεται καλῶς τὰς δυνάμεις αὐτῆς· αὐτὸς ἔδωκε τὸ λογικόν· αὐτὸς ἐνεφύτευσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης, τῆς ἀρετῆς· καὶ τοῦ μίσους τῆς κακίας· αὐτὸς ἔδωκε καὶ νόμους, καθ' οὓς ἡ θέλησις ὀφείλει νὰ κλίνη εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν δυνάμεων τούτων. Πῶς λοιπὸν εἶναι πιθανόν, ὁ δίκαιος Θεός, ὁ ἄπειρος εἰς τὴν σοφίαν καὶ ἀγαθότητα, ν' ἀφήσῃ ἀβράβευτον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων αὐτοῦ, καὶ ἀτιμώρητον τὴν παράβασιν αὐτῶν; Οἱ ἀνθρώπινοι νομοθέται προσθέτουσιν εἰς τοὺς νόμους αὐτῶν τιμωρίας, ὡς αἰτίας ὑποχρεώσεως πρὸς φύλαξιν τῶν νόμων· ἔπειτα ὁ ὑπέρτατος Νομοθέτης, ὅς τις θέλει τὴν καλὴν τάξιν τῶν ὄντων, καὶ πρὸς τὴν τάξιν ταύτην ἔπλασεν ἡμᾶς, ὁ Θεός,